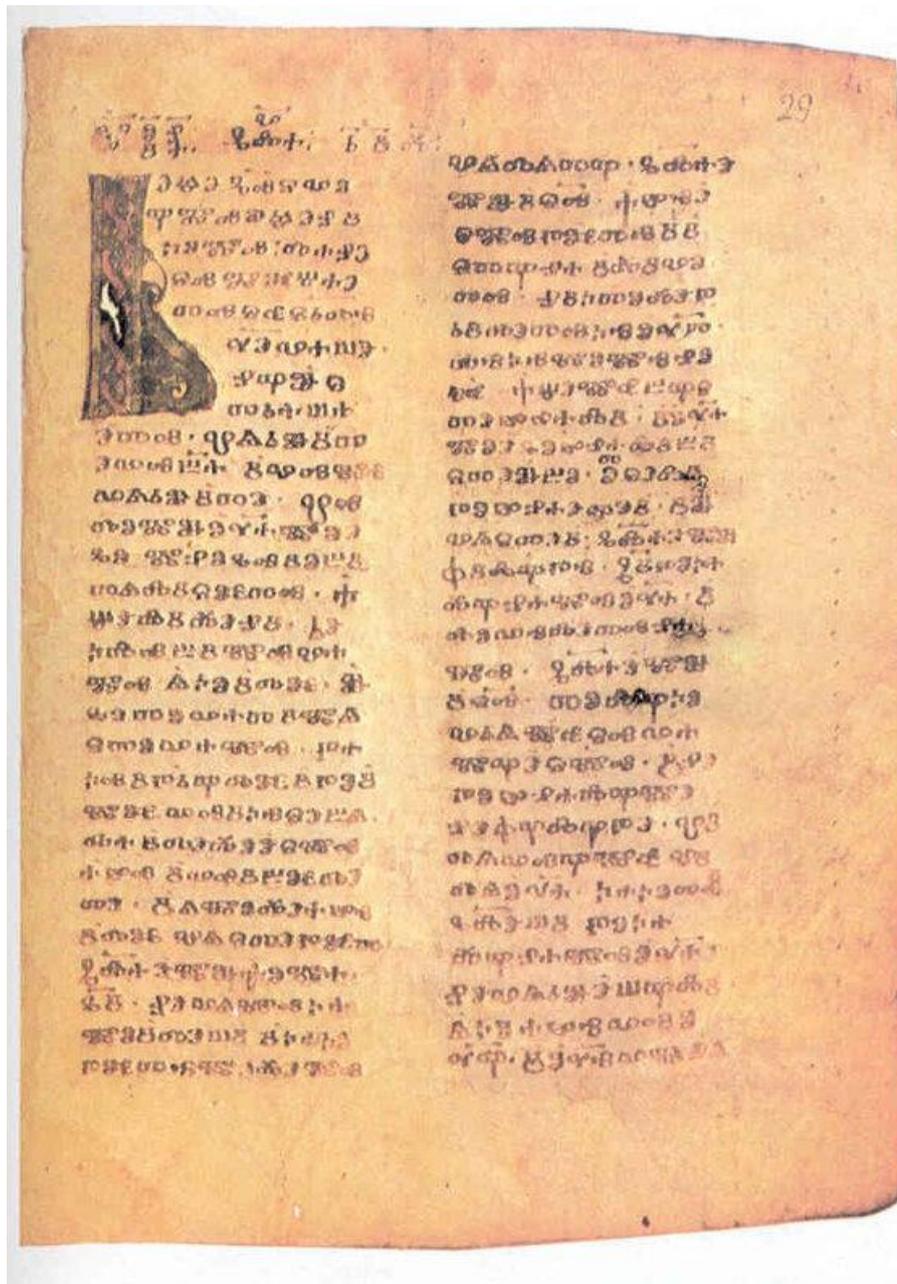

Асеманиево евангелие

Асеманиево изборно евангелие (на латински: *Codex Assemanianus* или *Evangeliarium Assemani*) е старобългарски ръкопис, написан на глаголица. Предполага се, че датира от втората половина на X или XI век. Асеманиевото евангелие е намерено през 1736 година от учения ориенталист Йосиф Симон Асемани, виден католически геец и тогавашен префект на Ватиканската библиотека в Рим. По време на пътуване в Близкия изток той го вижда в един манастир в Йерусалим, купува го от монасите и го донся в Рим заедно с други ръкописи. Новооткритото евангелие е изследвано и датирано от Матей Караман, който предполага, че е написано към края на X век. Трябва да се има предвид, че Асеманиевото евангелие е

първият старобългарски глаголически паметник, видян от научния свят, който по това време още далеч не е имал представа за съществуването на най-старите български глаголически школи. След смъртта на Асемани неговите роднини предават евангелието на Ватиканската библиотека. Евангелието е наречено на неговия откривател. Сега се пази в библиотеката под сигнатура *Vat. Slav. 3*.

Ръкописът е писан в югозападната българска говорна област, свързана с традициите на Охридското книжовно средище. През XI – XII век кодексът е бил в ръцете на поп Иван Кравоноси (според приписките на л. 46v, 76v). През XII и XIII век паметникът на два пъти е допълван с богослужебни указания, от които научаваме, че е бил в постоянна употреба.

Ръкописът се състои от 158 пергаментови листа (материал за книги, направен от специално обработени телешки, овчи, кози или заешки кожи) с размер 23 x 17 см. Написан е с два почерка с обработена кръгла глаголица. Целият текст е дело на един книжовник с изключение на колони 29c, 29d и 30a, където има малка вставка с едноеров правопис и следи от висящо писмо. В ръкописа са използвани многобройни лигатури, като по тази си особеност е най-богатият от старобългарските паметници. Ръкописът е добре запазен и е много красив. Той се отличава сред другите глаголически ръкописи с по-богатата си художествена украса. Основният ѝ елемент са преплетените ленти, образувачи кръгове и други геометрични мотиви. Растителният орнамент е по-слабо застъпен. Някои заглавки включват прецизни художествени елементи, например глава на влечуго, от чиято уста излиза тялото на буквата. Много интересни са инициалните букви, които са оформени художествено и с илюстративна цел на места са украсени с изображения на Христос, на Христос и самарянката, на Христос и слепаца, на Христос и Лазар, на Козма и Дамян, на Йоан Кръстител, на Петър и Павел и на други лица от евангелските разкази.

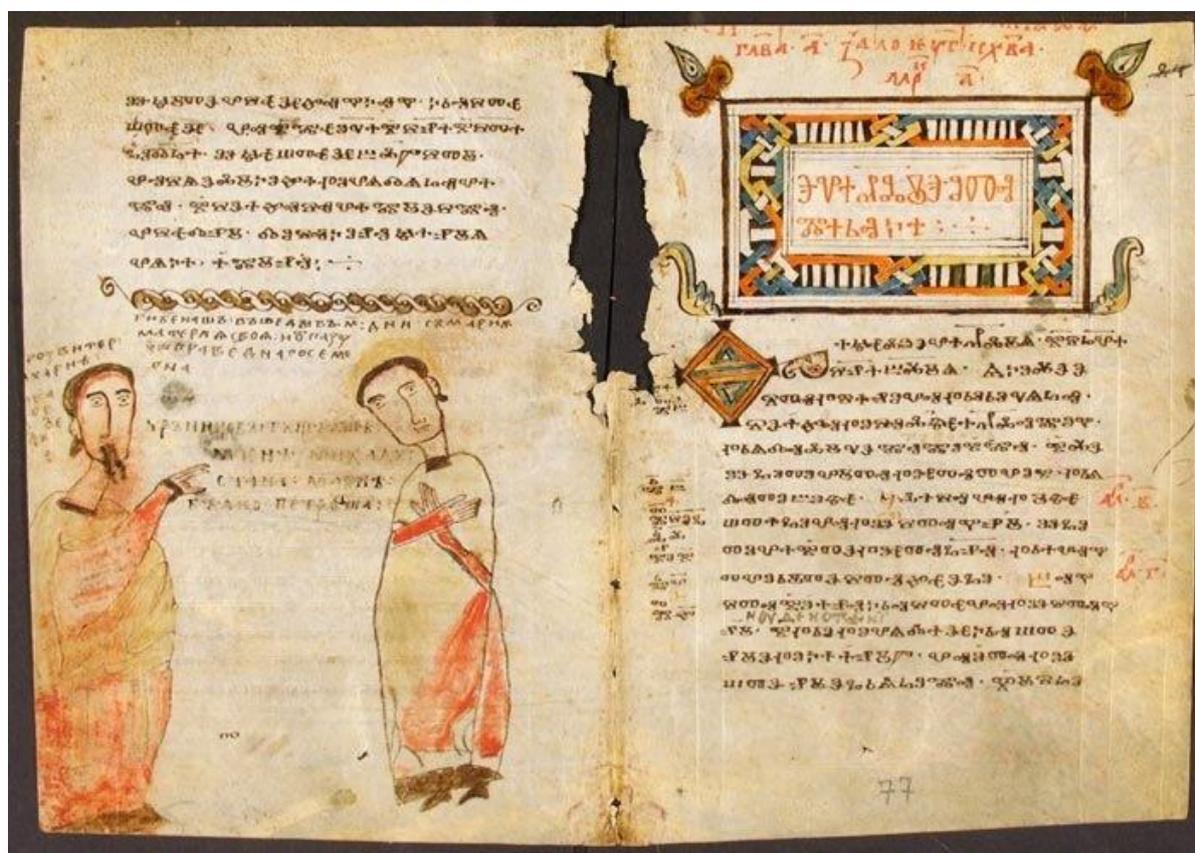
В досегашните изследвания преобладава мнението, че от всички запазени старобългарски евангелия текстът на Асеманиевото евангелие стои най-близо до първоначалния превод, направен през средата на IX в. от Кирил и Методий на езика и писмеността, които двама братя са създали на базата на говоримия по него време български език и на едно от наречията на славяни, живеещи около Солун.

Боянски палимпсест

Боянският палимпсест или Боянско евангелие е старобългарски ръкопис, първоначално написан с обла глаголица. В началото на XIII век глаголическият текст е заличен. Пергаментовите листове са използвани повторно за написването на изборно евангелие, този път с кирилица. Ръкописът е взет от Виктор Григорович при пътуването му из Балканите през 1844 – 1847 година и отнесен в Русия. Понастоящем се съхранява в Руската държавна библиотека (РГБ) в Москва, фонд 87, №8 /М. 1690.

Зографско евангелие

Зографското четвроевангелие или Зографско глаголическо евангелие е средновековен български ръкопис на четирите евангелия. То е една от най-ранните запазени книги на старобългарски език – според учените датира от втората половина на X или от XI в. Произхожда вероятно от Южна България.

През 1843 г. архимандрит Порфирий Успенски (епископ в Руската православна църква) се запознал с ръкописа в Зографския манастир, където на следващата година го изследвал Виктор Григорович (украински филолог, професор в Одеса, Казан и Москва), който се опитал да го вземе и отнесе със себе си. В началото на XIX в. е изследвано от Неофит Бозвели. През 1860 г. българското монашеско братство решило да подари Евангелието на руския император. Настоятелят на Зографския манастир архимандрит Антим връчил ръкописа на П. И. Севастианов (руски археолог и колекционер) като дар за руския император Александър II (1855 – 1881). Евангелието е било предадено в Императорската публична библиотека в Санкт Петербург (дн. Росийская национальная библиотека), където се намира и сега (сигнатура: глаг. 1).

Писмо и украса. Текстът от лист 2 до 288 е на глаголица. Текстът от лист 289 до 304 е на кирилица – преписвач е българският свещеник йерей Йоан, който е нанесъл разяснения и допълнения върху глаголическия текст с черно и светлокафяво мастило. Четвроевангелието е писано с обла глаголица и съдържа 304 пергаментови листа, включително и по-късната кирилска притурка на листовите от 289 до 304. Украсено е с цветни плетенични заставки и заглавни букви. На някои празни места в по-късно време са добавени несръчни рисунки на човешки фигури и

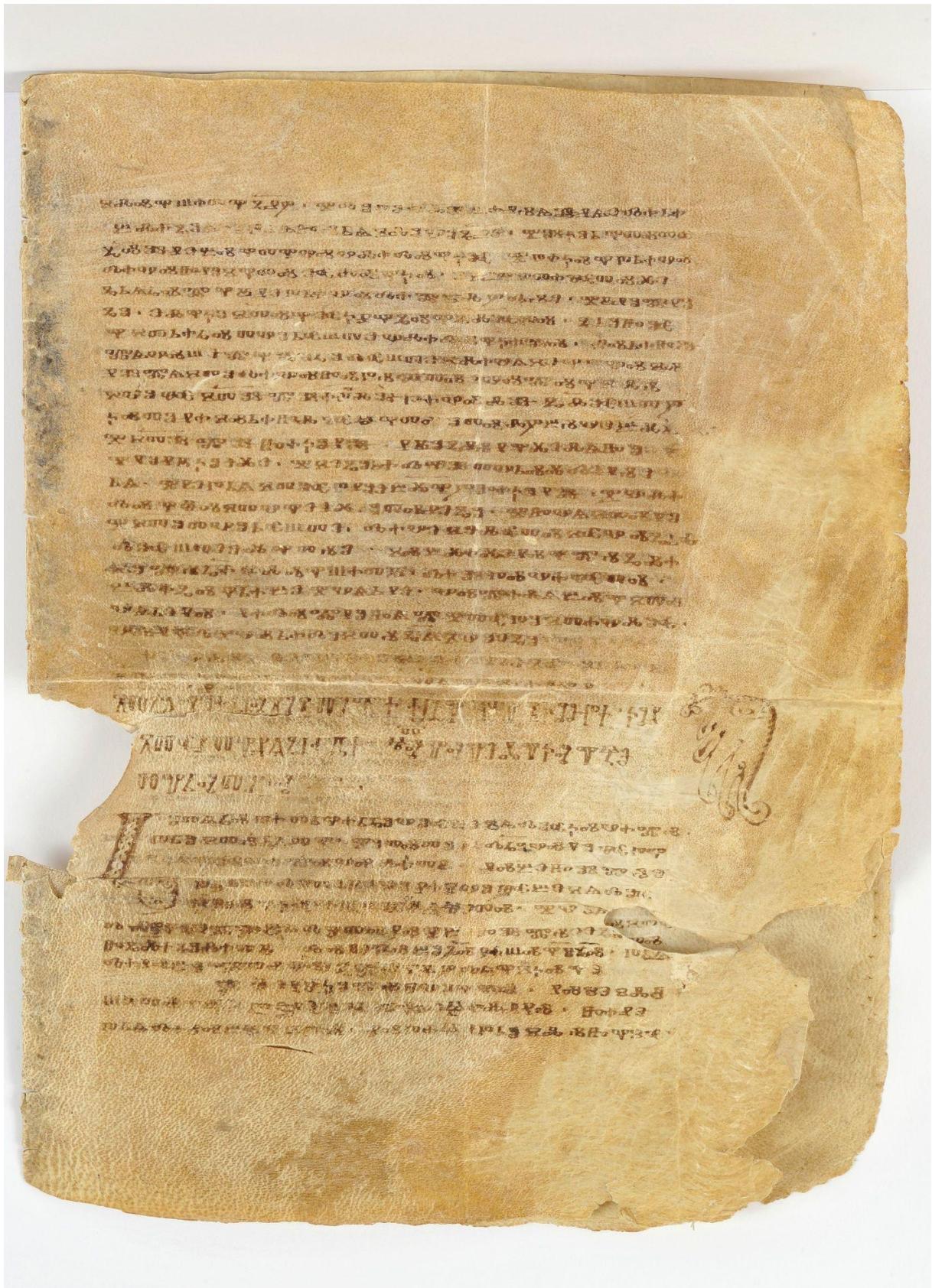
животни. Началото на текста е изгубено, така че в днешния си вид ръкописът започва с глава 3 от Евангелие на Матей. На места има липсващи страници. Краят също не е запазен. През XII в. са вмъкнати допълнителни глаголически листове (от л. 41 до л. 57) от преизползван пергамент (палimpseст), изличеният текст на които е от друго, по-старо глаголическо евангелие. През XIII – XIV век е добавен писан на кирилица синаксар (списък на църковните празници). По този начин до нас в една обща подвързия са дошли четири отделни писмени паметника: три глаголически и един кирилски.

Като основен старобългарски паметник Зографското евангелие е било проучвано многократно. Първото описание е било направено от В. И. Григорович („Очерк путешествия по Европейской Турции“. М., 1877, с. 58-61). Още през 1856 г. И. Срезневски издава части от него в кирилска транслитерация по препис, който му е бил доставен от българина К. Петкович. През 1857 г., докато се е намирало в Света гора, Зографското евангелие е фотографирано от П. И. Севастианов. По снимките на Севастианов през 1859 г. В. Ханка издава с глаголически букви част от текста. През 1863 г., когато ръкописът е вече в Санкт Петербург, И. Срезневски издава отново отделни откъси с глаголически и кирилски букви. С фонетичните особености се занимава през 1876 г. В. Ягич. Съотношението между различните типове минало свършено време в Зографското евангелие е анализирано от О. Видеман. Най-главните езикови особености на Зографското евангелие се изтъкват в граматиките на Ван Вејк (фонетика) и П. Дилс (графика и морфология).

Зографското евангелие е рядък образец на почти напълно запазен глаголически кодекс. Художественото му оформление показва общи черти с други паметници, писани с кръгла глаголица – Мариинското (РГБ, Григ. 6) и Асеманиевото евангелия (Cod. Vat. Slav). Според устното предание, ръкописът се е намирал в църквата на Зографския метох в Ерисо (град на провлака, съединяващ Атонския полуостров с континента), където от X век е съществувала българска монашеска колония. След това е бил съхраняван в Зографския манастир.

До 2016 г. Зографското евангелие е в списъка на културните паметници със строго ограничен достъп до оригинала. В съвременния опис на Руската национална библиотека в Санкт Петербург Зографското евангелие е представено не като българско, а като „паметник на общославянското ръкописно наследство“.

Клоцов сборник

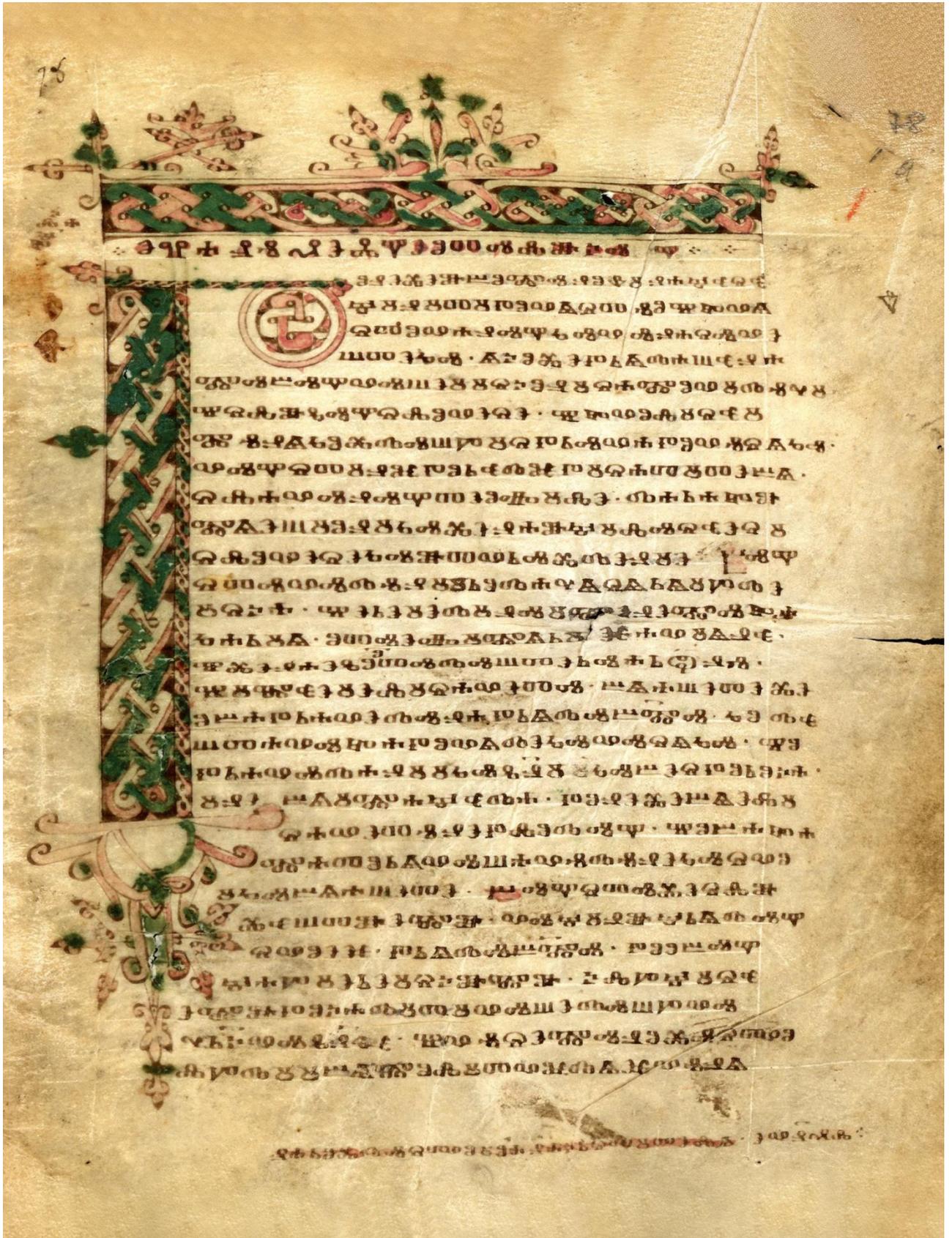

Това е един от най-ранните старобългарски глаголически паметници, послужил за уточняване на относителната хронология на създаването на глаголицата и кирилицата. Представлява фрагмент от пергаментен ръкопис от X век, от който са запазени само 14 листа. Те са били част от огромен кодекс (над 488 листа), съдържащ жития и слова. Ръкописът е бил богато украсен и е принадлежал на владетеля на остров Кърк, Далмация, Иван Франкопан. След смъртта на притежателя си ръкописът е останал без подвързия и е бил разкъсан на няколко части. Сега за тях се съди единствено по 12-те листа, открити в библиотеката на граф Парис Клоц и издадени за първи път от Йеринеи Копитар (*Glagolita Clozianus*, 1836). В изданието си Копитар излага своята панонска теория за произхода на кирилометодиевия език и окончателно оборва господстващата до тогава теза на Й. Добровски за по-ранния произход на кирилицата спрямо глаголицата. Сега тази част от ръкописа се пази в Градския музей (*Museo Civico*) на град Тренто, Италия. Другата известна част от ръкописа се съхранява в музея Фердинандеум в Инсбрук, Австрия. Издадена е за първи път от Франц Миклошич.

Съчинението е известно в науката като „Наставление (поучение) към князете (съдиите)“. Досега за него не е открит гръцки първообраз. Преобладаващо в науката е становището, че сборникът е оригинална Методиева творба. Съществуват и хипотези за възникването на сборника в България, във връзка с езическата реакция при управлението на княз Владимир Расате (889–893), като появата на творбата се отнася към лятото на 893 г. Често сборникът се разглежда като допълнение към Закона за съдене на хората. В текста е отразена концепцията за управлението – набляга се не върху връзката на владетеля с държавата или църквата, а върху неговата връзка с Бога.

Текстът е изписан с обла глаголица. Запазените листове съдържат четири слова за Страстната седмица. Предполага се, че преводът на словата е много старинен, вероятно правен по времето на Константин и Методий. Едно от словата е анонимно и за него съществува предположение, че е ранно оригинално произведение, познато като Анонимна хомилия (хомилия – вид проповед или беседа, в която се тълкуват свещени текстове).

Мариинско евангелие

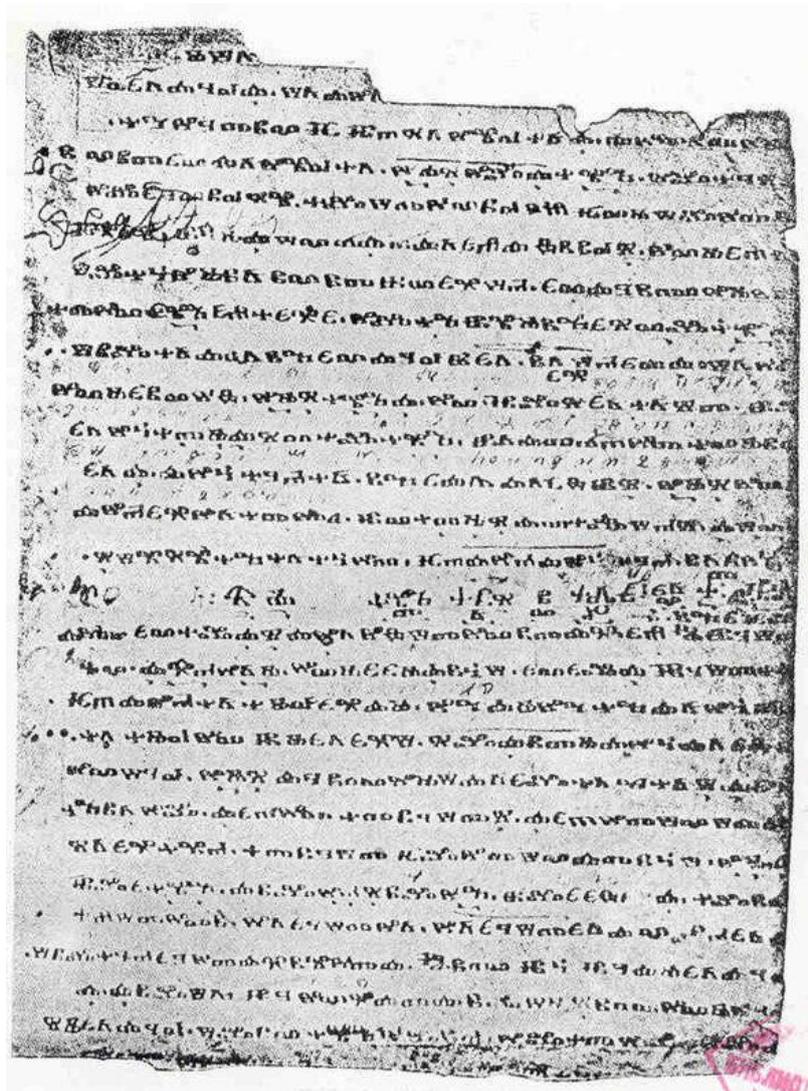

(Григ. № 6 / М.1689) в Москва. Дигитално копие може да бъде намерено в РДБ, Отдел Ръкописи, Ф. 87 №6. Два отделни листа, така наречените Михановичеви листове, се пазят в Австрийската национална библиотека, Виена, под сигнатура *Vindob. Slav. 146*.

Ръкописът съдържа четирите канонични евангелия. Не са запазени началото и краят му. Лист 134 е загубен и заменен по-късно с друг, написан на кирилица. Писмото е обла глаголица, с каквато са изписани и Зографското и Асеманиевото евангелия. Преди евангелията на Марко, Лука и Йоан има рисувани изображения на съответните евангелисти, представени в цял ръст. Тяхната грубовата рисунка, както и някои особености от иконографски характер, не намират точни паралели в други паметници на изкуството. Всяко от тези евангелия започва със заставка и инициал, декорирани с плетенични растителни мотиви.

Мариинското четвроевангелие принадлежи към Западната българска книжовна школа.

Охридски глаголически листове (Охридско евангелие)

Охридското евангелие или Охридските глаголически листове е текст от XI век, от Евангелието на Лука и части от Евангелието на Йоан, написани на два пергаментови листа, около 20 x 17 см.

Листовите са намерени от руския учен Виктор Григорович през 1845 г. в Охрид и са подарени от него, под инв. номер 24, на 1 май 1865 г., заедно с още 60 ръкописа от неговата колекция, на Университета в Одеса. Съхранява се в библиотеката на Одеския университет до 1930 г. (днес – Одеска национална научна библиотека).

[Marginal notes in Church Slavonic script on the left side of the page, including a large initial 'S' and other characters.]

[Main text in Church Slavonic script, arranged in two columns. The text is highly stylized and includes several large decorative initials in red and black ink.]

[A large, ornate initial 'S' in red and black ink, marking the beginning of a section in the right column.]

[Additional marginal notes in Church Slavonic script on the right side of the page.]

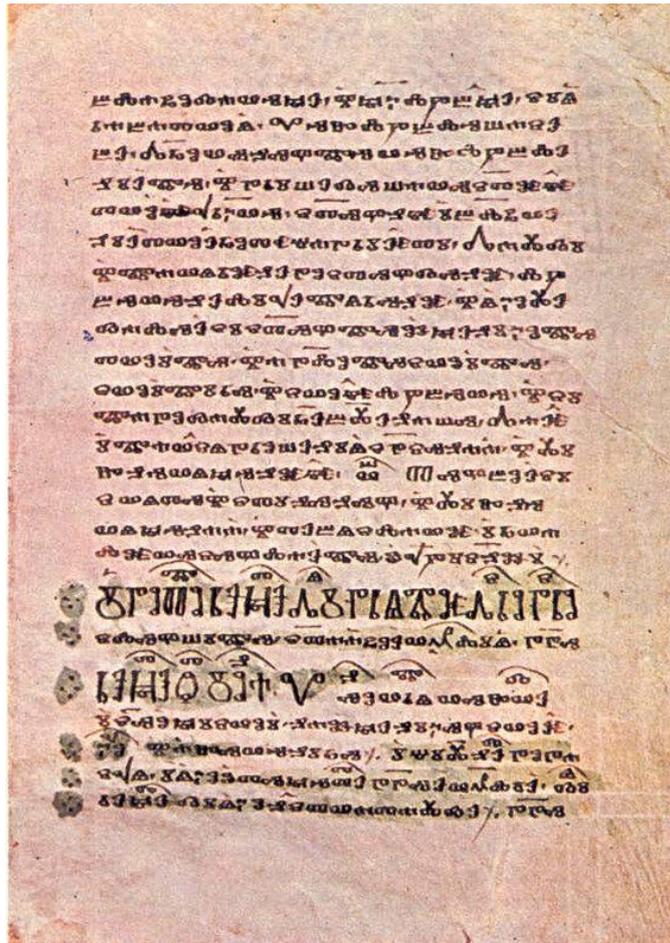
Рилските глаголически текстове се състоят от 8 нецели пергаментни листа и 3 фрагмента от глаголическа книга от XI век. Текстове им са част от наставленията на Ефрем Сирин и от молитви, четени по време на Великия пост. Първите два листа са намерени в Рилския манастир през 1845 година от руския учен Виктор Григорович. Днес те са в библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург (сигнатура 24.4.15, фонд И. И. Срезневского). По-добре запазеният от тях е издаден през 1909 година под името „Македонски глаголически лист“ от руския учен Григорий А. Илински. Той е с размер 27,5 x 21,3 сантиметра и съдържа края на 78-мото слово от „Паренесиса“. През XV или XVI в. в полетата му били добавени на кирилица обяснения по църковно пеене. Още три листа са открити в Рилския манастир от Константин Иречек през 1880 година в подвързията на ръкописния „Панегирик“ на Владислав Граматик от 1473 година. През 1936 година допълнителни фрагменти намира проф. Йордан Иванов. Находките на Иречек и Йорданов още се пазят в Рилския манастир (№ 3/6). Рилските глаголически листове са издадени през 1956 г. от Иван Гошев, София. Така нареченият „Лист на Григорович“ (Руска академия на науките, Санкт Петербург, 24.4.17) не се причислява от всички учени към Рилските глаголически листове.

Рилските глаголически листове са писани с кръгла висяща глаголица. По правопис и почерк има паралели най-вече с Асеманиевото евангелие и Синайския требник. В езика се наблюдава смесване на старинни с по-нови особености.

Синайски требник (евхологий, молитвеник)

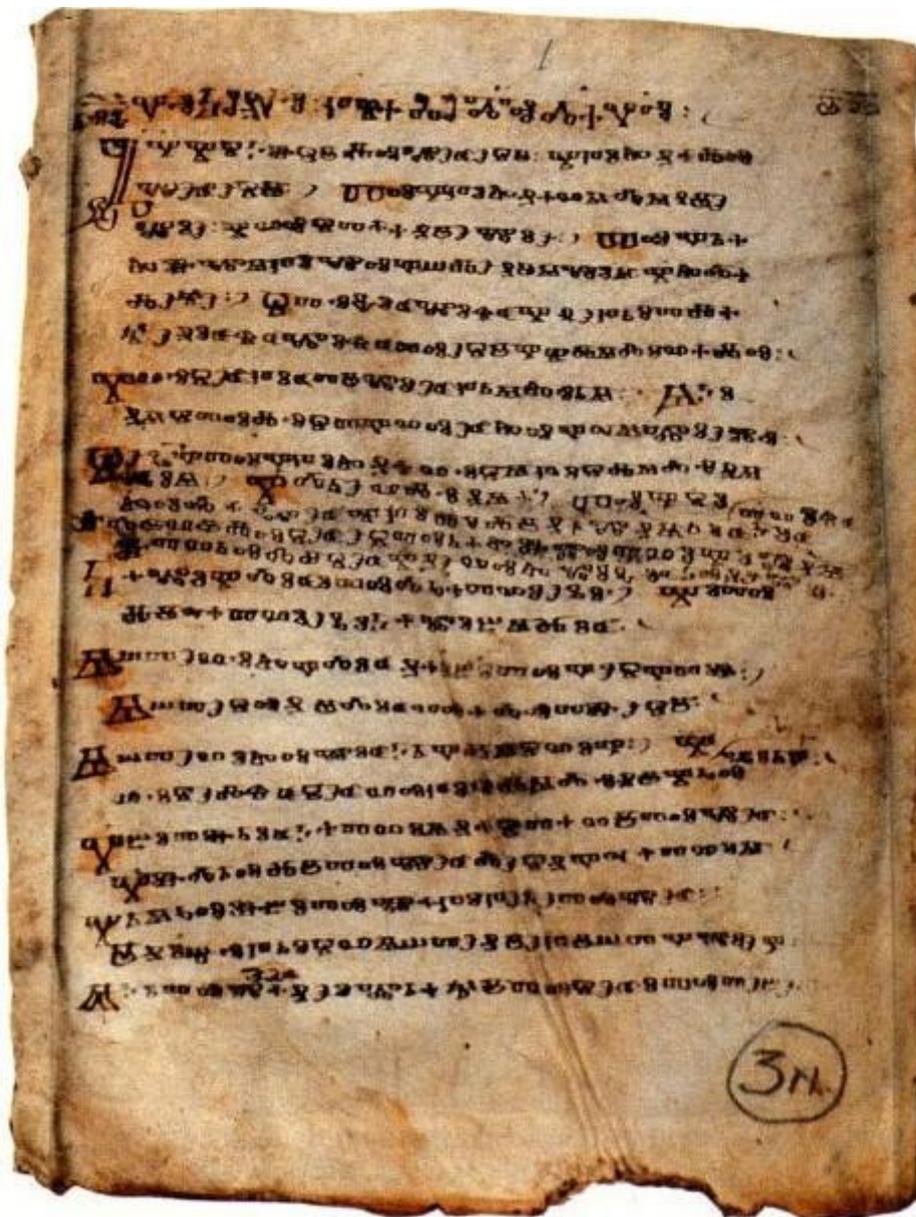
Над 8000 ръкописа и старопечатни книги се съхраняват в най-стария действащ православен манастир – Синайския манастир „Света Екатерина“ в Египет. Създаден през IV век, манастирът е обновен през VI в. по време на управлението на император Юстиниан Велики. През вековете в манастира живеят монаси от различен произход, в т.ч. за дълъг период от време и български. Именно нашите сънародници пренасят от България, пишат и преписват в манастира ръкописи на старобългарски език, включително и няколко, написани на глаголица.

Синайският молитвеник е глаголически ръкопис от XI век. Известен е и като Синайски евхологий, Синайски служебник или Синайски требник. Молитвеникът е загубил много коли (тетради) в началото и края; липсват страници и от средата му. Състои се от 138 пергаментови листа и представлява остатък от по-голям ръкопис, наброявал приблизително 300 листа. Съдържа откъси от литургиите на св. Йоан Златоуст и св. Василий Велики, молитви от денонощния богослужебен цикъл, молитви за различни случаи („при садене на лозе“, „за спиране на кръвотечение при рана“, „над стаго“ и др.). Съдържа църковни служби (треби) („Обред над замърсен кладенец“, „Чин на изповедта“, „Чин за монашески подстриг“) и църковно-правния сборник „Заповеди на светите отци“. Според проучванията от последно време някои от тези текстове са преведени не от гръцки, а от латински.

Молитвеникът е писан в българските земи. Основната част от него се намира сега в манастира „Света Екатерина“ в планината Синай (сигнатури *Sinait. Slav. 37* и *Sinait. Slav. 1/M*). Четири листа се пазят в Санкт Петербург в библиотеката на Руската академия на науките (сигнатура *24.4.8*, фонд *И. И. Срезневского*) и в Руската национална библиотека (сигнатури *Глаг. 2* и *Глаг. 3*).

Синайски глаголически псалтир

Синайският псалтир е старобългарски глаголически ръкопис, създаден през X – XI век. Открит е от архимандрит Порфирий Успенски през 1850 г. в Синайския манастир „Света Екатерина“, където се пази и днес. Първоначално са известни 177 листа, а през 1975 г. по време на ремонтни работи в манастира са открити още 32. Така ръкописът обхваща в сегашния си вид 209 пергаментови листа, но края му не е запазен.

Паметникът съдържа 151 псалма, 14 библейски песни, молитвата „Отче наш“, „Утренята песен“ („Слава во вишних Богу...“) и началото на „Чина на вечернята“. Това е най-ранният запазен текст на Псалтира. Писан е от поне седем книжовници. Използваната глаголица не е съвсем обла и на места е комбинирана с кирилски

букви. Ръкописът показва архаични черти в правописа. В езиково отношение се различават два пласта: по-старият отвежда към писмеността на Панония и Моравия, а по-новият е източнобългарски, доближаващ се до езика на Зографското евангелие и на Супрасълския сборник.

Украсата на псалтира е дело на трима от книжовниците-преписвачи. Орнаментите са очертани със същото кафеникаво мастило, с което е писан текстът, и са оцветени в жълто, червено и зелено. В стила им се открива влияние на гръцки ръкописи от западните области на Византийската империя.

молитви, изписани също с глаголица. От ръкописа е публикувана само една снимка, което не дава възможност за по-точното му изследване и датиране.

По текст и по език паметникът е много древен и се доближава до езика на Синайския псалтир. По писмо и по език показва преход между старата и късната българска глаголица – едноеров правопис с ѡѢ, употреба на четири носовки, опростена употреба на буквите за и (употребява се предимно глаголическо Ѣ), наличие на буква ѣ (и), наред с ш^о (шт), висящо писмо, късни начертания на буквите за носовки и е, изясняване на еровите гласни. Срещат се и отделни кирилски букви.

Особено важни са приписките и вмъкнатите части в ръкописа: гръцки, латински и глаголически азбуковници, апокрифни молитви (срещу диви зверове, за предпазване от вълк – да не влиза в кошарата). Три вмъкнати листа, изписани с глаголица, съдържат рецепти срещу различни болести. Тази част от паметника има важно значение както за историческата лексикология, така и за историята на средновековната медицина по българските земи. Текстове на рецептите съдържат неизвестни или малко известни думи и изрази: ѣ + ѡѢ (чай), ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ (обринъ), ѡѢ (покривно листвъ), ѡѢ ѡѢ ѡѢ (зодъ), ѡѢ ѡѢ + ѡѢ (оманъ), ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ + (мотыла), ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ + (стугеница), ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ ѡѢ (чубрено) и др.

Цялостният текст на паметника не е публикуван, за да се проучи по-ясно в кое манастирско средище е възникнал той.

Киевските листове са 7 пергаментови листа малък формат (14,5 x 10,5 см), писани на глаголица. Датират от първата половина на X век. Намерени са в Йерусалим от руския архимандрит Антонин Капустин, по-късно са пренесени в Киев, откъдето е и името им. Днес Киевските листове се пазят в библиотеката на Украинската академия на науките в Киев. Първото им научно издание е от 1868 година. Съдържат част от служебник по католически обред заедно с указания за водене на службата. Текстът на службите е написан с черно мастило, а указанията – с червено. Киевските листове са писани от двама души, както личи от почерка и правописа, като първата страница се отличава рязко от останалите и е вероятно писана по-късно. Същинските Киевски листове включват останалите 13 страници, отразяващи западнославянски (чехо-моравски) изговор, както е и в Пражките глаголически листове, за разлика от останалите старобългарски глаголически паметници. Това показва, че Киевските листове са в пряка връзка с моравската мисия на Кирил и Методий и доказват, че книгите, занесени от Кирил и Методий в Моравия, са писани на глаголица, а не на кирилица. Употребяват се латински и старонемски заемки, каквито не са характерни за старобългарските паметници: *въсждъ* вместо *причастие*, *оплатъкъ* вместо просфора, *мъша* вместо *меса*, *циръкы* вместо *църкы*, *прѣфациѣ* (предисловие, увод...), *фелицты*. Употребяват се обаче и старобългарски форми: *молитва*, *молимъ*, *богородица*. Тези характеристики сочат, че Киевските листове са преписани от стар оригинал, който отразява западнославянско произношение от края на IX и началото на X век, но и повлиян пряко от старобългарската писмена традиция. Вероятно е Киевските листове произхождат от Сазавския манастир до Прага, където до края на XI век се е употребявала глаголическа писменост.

Пражките глаголически листове са 2 полускъсани пергаментови листа от X век, съдържащи черковни тропари и антифони, преведени от гръцки език. Пазят се в Пражкия музей. Издадени са за първи път през 1857 г. от Павел Шафарик (*Glagolitische Fragmente*, Prag, 1857).

В езиково отношение показват западнославянски особености като Киевските листове:

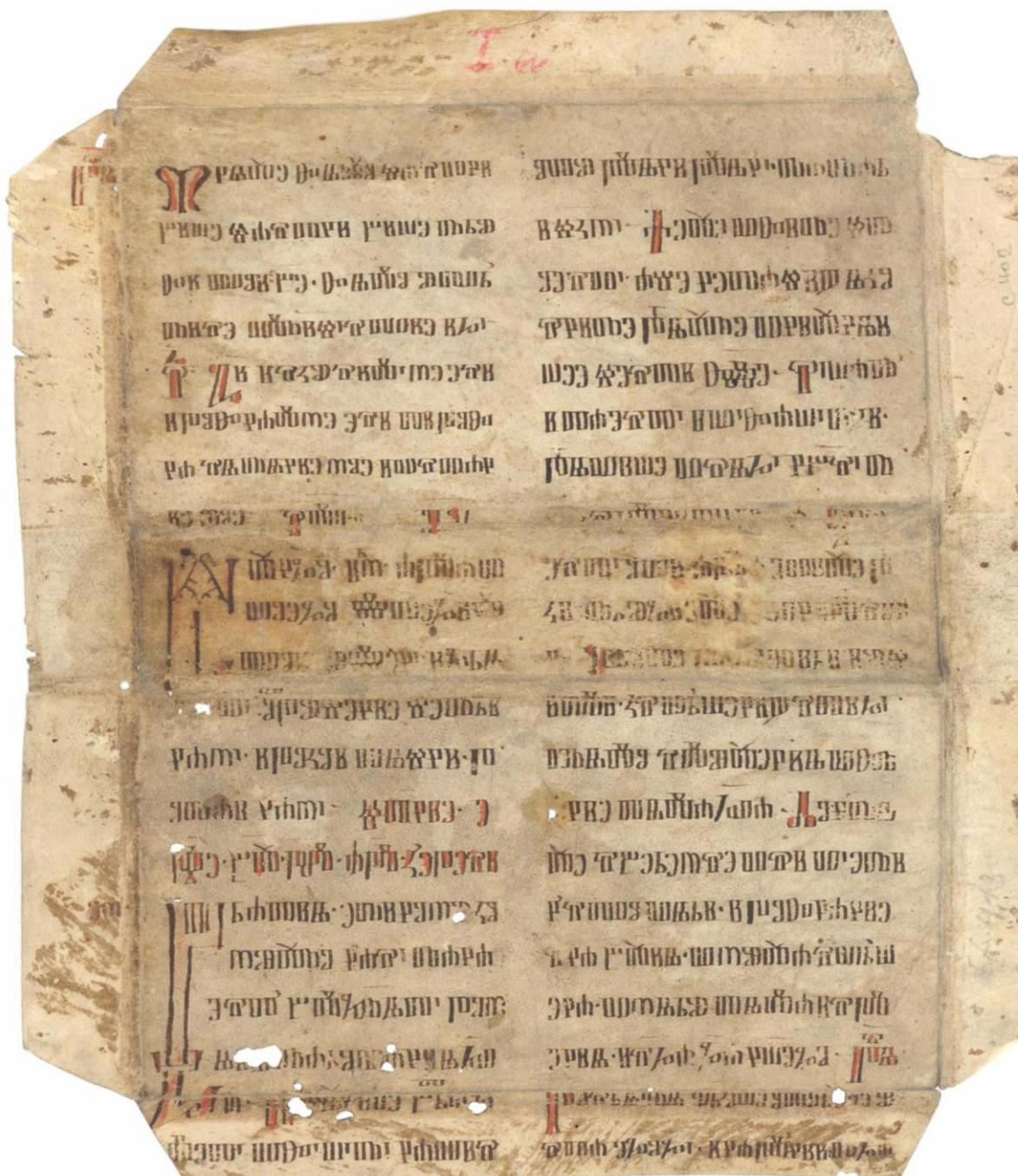
- на мястото на праславянските съчетания **tj*, **dj* стоят *с*, *z*: *хвалцимъ*, *нас[ъ]ицишаго*, *въ[п]юце*; *розство*, *оувръзени[е]*.
- запазване на праславянското съчетание **di*: *молитвоу*, *въседли сѧ*.
- замяна на *ж* с *и*: *прѣмоудраѣ*, *законопрѣстоупно*.
- замяна на *л* с *а*: *коупиша*, *поставиша*.
- изключителна употреба на *ѣ*.

Най-вероятно е Пражките глаголически листове да произхождат от Сазавския манастир до Прага, където до края на XI век се е употребявала глаголическа писменост.

Образец от текста:

- Пѧ[н]ѣтикоствѣ сѧѣ грдѣт вши почѣтѣмъ ѣхъ сѧѣ приде бо оумоудрѣл аѣстола сего примѣмъ вши и поклонимъ сѧ емоу свѣтигѣна на розсо иѣн[а] ѣко ветѣхы и новы ходатаи прѣдѣтече хѣвъ твоѣж лдрѣж молитвоу псѣли намъ хвалцимъ твое чѣстное бжѣствѣное розство(...)
- Дрѣва ради ад[а]мъ раѣ бѣ[ствѣ] иселенъ грѣвѣмъ же крижѣнѣмъ разбо[ин]икъ и въ раи въседли [с]ѧ овѣ бо въкоушъ заповѣдъ прѣстоупи сѧтворѣшаго и а гроугы проп[а]мъ сѧ ба тѧ исповѣдаше тѧцаг[о] сѧ помѧни мѧ спасе егда придеши въ цѣсарѣствѣе свое (...)

Глаголически листове от Хлоховец

Глаголическите листове в Хлоховец са сред най-старите артефакти в колекцията от манускрипти на Словашката национална библиотека. Те представляват пергаментови листове, изписани от двете страни и са с хърватски произход. Смята се, че са донесени на територията на Словакия или от францискански монаси, или при размяна на ръкописни и печатни книги между

францисканските библиотеки и архиви. Открити са в библиотеката на някогашен францискански манастир в Хлоховец, югозападна Словакия, през 1936 година. Фолията (листове) съдържат части от глаголическа богослужевна книга от началото на XIV век и са запазени в италианска книга, където са служили за подвързия на Трактат за любовта към Бога (Венеция, 1642 г.) от свети Франсис де Салес. Този стар църковен текст е написан на хърватска глаголица от по-стария тип. Страниците съдържат литургии за апостолските и за мъченическите общности. Въпреки че няма подписани текстове от периода на Великоморавската държава (около 800 – 900 година), вероятно те водят началото си от девети век и са свързани с глаголически и кирилски преписи. В ръкописа няма друга украса освен началните букви.

Башчанска плоча

Башчанската плоча е един от най-старите надписи на хърватски език, написан с глаголически букви. Датирана е около 1100 година. Плочата е открита от изследователи през 1851 г. в паважа на църквата „Света Луция“ близо до град Башка на остров Кърк. Оригиналът се съхранява в Хърватската академия на науките и изкуствата. Направена е от бял варовик. Има размери 199 см ширина, 99,5 см височина и 7,5 – 9 см дебелина, тежи около 800 килограма. На плочата е записана дарената от крал Звонимир земя на Бенедектинското абатство и на игумена му. Ученият Бранко Фучич предлага следната транслитерация на текста:

Оригиналния текст, транслитерация на латиница

A[zbъ vъ ime o]tca i s(i)na [i s](ve)tago duha
azъ opat[ъ] Držiha pisahtъ se o ledin[n]e juže
da Zъvъnim[i]гъ kralъ hrъvatъskъi [vъ] dni svoje
vъ svetuju Luciju i s[vedo]mi županъ Desimra
Krb[ba]vě Mra[ti]nъ vъ l(i)cě Pr(i)бъnebža [s]ъ
posl[ъ] Vin[od](o)lě [Ěk](o)vъ v(ъ) Otocě da iže
to poreče kъni i bo(g) i bī(=12) ap(osto)la i
g(=4) eva(n)j(e)listi i s(ve)taě Luciě am(e)нъ
da iže sdě živetъ moli za ne boga azъ opatъ
D(o)brovitъ zъdah crĕkъvъ siju i svoeju bratiju
sъ devetiju vъ dni kъneza kosъmъta
obladajućago vъsu Kъrainu i бeše vъ tъ dni
Mikula vъ Otočъci [sъ S]vetuju Luciju vъ edino

Превод на съвременен български език

В името на Отца и Сина и Светия Дух,
аз, предстоятел на Държиха, написах
това за земята, която Звонимир,
Хърватски крал, е дал в своето време на
света Луция. И свидетел [са били] жупан
Десимир в Крбава, Мартин в Лука,
Пирибинег във Винодол и Яков в Оток.
Този, който го отрича, нека той да бъде
проклет от Бога и дванадесетте
апостоли и от четиримата евангелисти
и света Луция. Амин. Нека тези, които
живеят тук, да се молят за тях на Бога.
Аз, предстоятел на Добровит, построих
тази църква с деветимата мои братя по
времето на княза по право, който
управлява в целия ни край. И в тези дни
заедно [в енорията на] свети Николай в
Оточаци [в енорията на] света Луция.

На плочата за първи път се споменава името на Хърватия, но най-старият хърватски глаголически паметник е Пломиновата плоча. Текстът от Башка се смята за „перлата на хърватския език“ и „кръщението“ на хърватската литературна култура.

Плочата е изобразена на аверса на банкнотата от 100 хърватски куни, емитирана през 1993 и 2002 година.

Реймското евангелие е старобългарски пергаментен ръкопис. Състои се от две части – 32 страници са изписани на кирилица, а останалите 62 – на глаголица. Първата съдържа празнични четения на евангелието според православния обред. Втората част съдържа апостолски послания и празнични паремии според католическия обред и е написана през 1395 година на хърватска (ъглеста) глаголица от монасите на Емауския манастир, основан в Прага през 1347 година като католическа обител с богослужение на славянски език. В края на глаголическата част има кратка бележка, според която кирилската част от евангелието е написана от Свети Прокопий Сазавски.

Реймското евангелие е известно с факта, че векове наред то е било използвано при коронацията на френските крале, което по традиция се е извършвало в катедралата на гр. Реймс. При клетвата те полагали ръка върху тази древна книга с богато украсен обков, в който се пазели чудотворни реликви. Предполагало се е, че вътре има частичка от Светия кръст. Френските свещенослужители твърдели, че Реймското евангелие е написано на свещен език, „може би дори на езика на Бога“. Всъщност първата част е написана на кирилица на чист старобългарски език. За текста, написан на глаголица, все още се дискутира в научните среди. Има предположение, че текстът на глаголица е преписан от по-стар български оригинал.

По време на Френската революция пищният обков на така нареченото Реймско евангелие е бил ограбен, но са останали дървените корици, обвити в червена кожа. Днес ръкописът се съхранява в трезора на библиотеката в Реймс и достъпът до него се разрешава само в изключителни случаи.

Има няколко теории за произхода на Реймското евангелие. Според някои то е било донесено от кардинал Шарл дьо Лорен – архиепископ на Реймс през XVI век, който го дарява на катедралата за Великден. Преди това то се е съхранявало в манастира „Свети Йероним“ до Прага. Втората версия е руска. Според нея княгиня Анна Ярославна, дъщеря на Ярослав Мъдри, при брака си с френския крал Анри I през 1051 година донесла евангелието във Франция от Киев. Има и трета – че през 1469 година евангелието е пренесено във Франция от Константинопол от византийския книжовник Михаил Палеокапа. Тази версия се позовава на инвентарните книги на Реймската катедрала от 17 век. Липсата на сериозни и обстойни изследвания на ръкописа от Реймската катедрала подхранва различни версии за произхода му. Съществуват хипотези за сръбски, хърватски, руски, чешки или препис от по-стар старобългарски оригинал.